

KAKO JE BIL REŠEN ZADNJI PROBLEM V TRIGLAVSKI SEVERNI STENI

PAVLA JESIH JE IZPLEZALA SAMA

+JOŽE ŠTOLCAR

V lanski septembrsko-oktobrski številki Alpinističnih razgledov, slovenske revije za alpinizem in športno plezanje, je izšel avtobiografski prispevek alpinista starejše generacije Jožeta Štolcarja o tem, kako je v resnici potekalo reševanje alpinistke Pavle Jesihove iz Centralnega stebra Severne Triglavске stene. Avtor je bil pred dobrimi petdesetimi leti med reševalci, ki jih je Joža Čop pripeljal iz Aljaževega doma v Steno, da bi iz nje pomagali njegovi soplezalki. Ta dogodek je imel Jože Štolcar, ki je letošnje zgodnje poletje kot zadnja priča tega dogodka odšel s tega sveta, skrbno shranjen v svojem spominu, vendar o njem dotlej ni nikoli pisal; preveč je bilo drugih, očitvidcev in takih, ki so to slišali od drugih in popisali tedanjemu času primerno. Pavlo Jesih takrat nasploh ni bilo primerno previsoko povzdigovati, saj je bila pripadnica kapitalističnega družbenega reda, ki so ji po drugi svetovni vojni vzeli vse premoženje, čeprav je med vojno vseskozi izdatno pomagala partizanskemu gibanju. Zdaj, ko so o Stebru in obeh plezalcih posneli celovečerni igrani film, ki menda upošteva tudi to izpoved zadnje žive priče, je najbolj prava priložnost, da jo ponatisnemo tudi v Planinskem vestniku. (Op. ur.)

* * *

Na Turkovi planini je na verandi sedel oče našega legendarnega skakalca, pastir **Polda**. Dobro sva se poznala, saj mi je vsakič, kadar sem se tam mimo vračal domov, za popotnico dal ovčjega mleka. Povedal mi je, da sta Pavla in Joža v takem kraju v steni, kjer še nikoli nihče ni bil. Občasno je po malem deževalo.

Poslovil sem se od Polde in zaželel mi je srečno pot. Čedalje bolj sem bil zaskrbljen. Telesne kondicije sem imel toliko kot še nikoli. Vrhovni manevrov pa nisem bil veliko vajen, saj sem največ hodil in kaj lažjega preplezal sam. Tudi član gorskih reševalcev nisem bil. Ti so bili veliko bolj izurjeni kot sem bil sam. S Pavlo nisem nikoli govoril. Z Jožo sva bila znanca — od takrat, ko sem na Jesenicah ležal v bolnišnici Bratovske skladnice; po vseh sklepih me je mučila skelina, tako smo včasih rekli revmi. Tudi Jožo je pestila ta bolezen. Tarnal je, da ga boli tista kost na koncu križa, na katero je obešena zadnjica.

Aljažev dom že dalj časa ni bil oskrbovan. Kadar smo bili tam, smo prespali v gospodarskem poslopju. Tokrat je bil odprt, a ne oskrbovan. Ko sem vstopil, sta bila tam že dva reševalca. Razveselili smo se drug drugega. **Janez Gorjanc**, preudaren, miren mož, in **Tomaž Ravhekar**, odlični telovadec in plezalec. Če bi v tistih časih gojili prsto plezanje po stenah, bi mu nihče ne bil kos.

Z Janezom sva se v gorah nekajkrat dobila in skupaj kaj preplezala. Tomaža pa sem opazoval na Rožci, na tistih bukvah za Skalaško kočo. Uganjal je vragolije kot

tovarni KID. Dih nam je zastajal, ko smo ga videli visoko gori hoditi po ozkem kotnem železu.

Janez in Tomaž nista vedela, kje naj bi bila ona dva, ki potrebujeta pomoč. Vsi pa smo vedeli, da je Steber zadnji problem te stene. Veliko je bilo željnih in sposobnih, da ga rešijo; a je bilo tako, da so bili nekateri takrat še pod orožjem, drugi prezaposleni, kakšen pa pod ključem. Tem smo rekli, ko so prihajali na prostost, da so se kar potegnili, odkar jih nismo videli. Nikomur nismo rekli, da je shujšal. Tudi vremena takrat še ni bilo za takšen podvig.

Preden smo poglobili, je v kočo prišel politični funkcionar, prav resen kandidat, da reši ta problem. Začudil se je, da smo tu in ne na delovnih mestih. Po našem pojasnilu je dejal, da Pavla in Jože ne potrebujeta pomoči. Jaz nisem bil zaposlen pri KID kakor oni trije, zato sem dejal, da ne grem domov. No, končno se je strinjal s tem, da do jutra ostanemo tu.

Zjutraj smo bili zarana pokonci. Ko smo bili nared, da odrinemo, je prav blizu kočice odjeknil strel iz vojaške puške. Nismo si belili glav, kaj naj ta strel pomeni. Vojne je bilo hvala Bogu konec, morije pa ne. Kakšen ustaš ali četnik si je, ko je zataval sem noter, vzel življenje, smo domnevali. Ni se nam sanjalo, da bo nesrečna Pavla prav zaradi tega strela morala še eno, torej že četrto noč prebiti v steni.

Ko smo bili pri vratih, namenjeni, da gremo na ogleda pod steno, je vstopil Joža, do kože premočen. »Oh, da ste le tu,« je dejal in se zgrudil. Zvečer je zapustil Pavlo in plezal iz stene, vso noč v močnem deževju, in po Bambergovi poti prišel do kočice. Dvignili smo ga, mu dali čaja in medu, pa tablico dekstrina in je takoj prišel k sebi. Povedal je, da je Pavla silno žejna in da ne gre naprej. Oni trije so odšli, sam pa sem ostal v domu, znova zakuril in skuhal veliko čaja. Pospravil sem, zaklenil, dal ključ na dogovorjeno mesto in odhitel za trojko.

Dež je pojenjal. Po tleh sem videl sledi, dohiteti jih pa nisem mogel. Nad gozdno mejo se je razkadilo. Takrat se je videl del stene. Pod previsom sem opazil Pavlo. Poklical sem jo in odzvala se je. Spet je pričelo deževati, Pavlo je zakrila megla, čez čas pa še mene. Nič nisem videl, hitel sem naprej in vseskozi sledil stopinjam. Prav sram me je bilo, da predhodnikov še nisem ujel. Na vrhu Luknje sem se pognal na Bambergovo pot. Dobro sem jo poznal, saj sva jo zadnje nedeljo z **Dragom Koreninijem** dobro očistila in na novo markirala. Posijalo je sonce in tedaj sem opazil, da na tleh ni več sledi. Tisti, ki sem mu sledil, je zavil v Trento...

Odšel sem na rob stene in poklical Pavlo. Ni se oglasila. Oglasili so se oni trije. Tudi videl sem jih, pravkar so prišli iz rušja. Vedrili so spodaj, saj se jim nikamor ni mudilo, vsa oprema za reševanje je bila v mojem nahrbtniku. Prepričani so bili, da sem še zadaj.

Sonce je jelo prijetno greti. Slekli sem se in osušil obleko. Ko so oni trije prispeli, sem jim povedal, da sem ves čas sledil stopinjam, prepričan, da so oni pred menoj. Joža je povedal, da je zjutraj v bližini doma srečal Trentarja, otovorjenega s kar lepim gamsom. Njemu sem sledil po levi strani bukovja, oni pa so šli po desni. Tam smo se zgrešili.

Da so si partizani pridobili naklonjenost Trentarjev, so jim obljubili, da bo po vojni »jaga frej«. Pa je tisti Trentar to kar hitro izkoristil. Joža ga je poznal, povedal je, čigav je, mi pa smo to »preslišali«; iz izkušenj med vojno smo vedeli: manj ko veš, bolje je... Hiteli smo, da bi Pavlo še do noči odžejali in jo spravili iz stene.

Joža nam je pokazal, kje je ponoči izplezal. Ne vem, zakaj mu nismo verjeli. Klicali smo Pavlo, pa se, trma, ni oglasila. Predolgo smo se motovili tam zgoraj. Ujela nas je noč. Prebedet smo jo šli v opuščeno italijansko vojašnico. Zjutraj je Janez odšel na rob stene in poiskal prostor, od koder je videl Pavlo in nas. Z mojo živopisno srajco nam je dal znamenje, kje naj se spustimo k nesrečnici. Joža je medtem pravil, v kako gosti megli je sinoči sestopil. Pri spuščanju sem na tleh našel klin. Zavpil sem Jožu, on pa nazaj, da je njegov, tisti, ki ga je v gosti megli zabil kar vanjo. Zdaj, ko se je razblinila, pa je padel na tla...

Jaz sem se Pavle bal. Proti njej sem bil mulec, pa še nekoč sem slišal, da je v podobnem položaju odslavila reševalce. V plezalnih veščinah ji niti do popka nisem segel, po družbenem položaju pa še do gležnjev ne: ona je bila uspešna podjetnica, jaz pa progovni delavec.

S Tomažem sva se dogovorila, da se on spusti k njej. Tudi z vrvo je znal bolje upravljati kakor jaz.

Nesrečnica je v roki držala plitvo pločevinko in izvešena lovila kapljice, ki so padale čez previs. A kaj, ko se je vsaka kaplja, ki je padla v pločevinko, razpršila. Samo jezik si je ovlažila, pa tako ven se je morala izvesti. Med tem našim poskusom, da bi Pavlo dobili iz stene, je k izstopu prišel še Jožev nečak, planinski fotograf **Jaka Čop**.

V tistih štirih dneh in nočeh je Pavla veliko prestala, a je bila tako ponosna in trmasta, da se ni pustila izveči. Tomaž ji je to zaman priporočal. Vseeno smo še enkrat napeli vrvi, tedaj pa se je jela odvezovati. Sprijaznili smo se s tem in skrbeli, da je bila vrvi ohlapna. Tako je Pavla, dobro zavarovana, le sama izplezala. Tomaž mi je kasneje rekel, da bi morala biti vsaj še eno noč v steni, da bi jo potem morda lahko izvlekli »na horuk«.

Zlagal bi se, če bi rekel, da smo Pavlo rešili iz stene. Sama je izplezala, mi smo jo le varovali. Spomnil sem se Joževih besed v Vratih, ko je dejal: »Pavla ne gre naprej.«

Kronisti in poročevalci so takrat in pozneje veliko pisali o »tragičnem reševanju« v steni. Nekje sem bral celo litanije udeležencev »tragičnega reševanja«. Eden izmed ponavljalcev te smeri je pustil list s slavospevom Jožu. O soplezalki pa nič...

V steni ni bilo drame, ta se je za nesrečno Pavlo šele začela.

(Alpinistični razgledi)

MOJSTRANČAN, KI JE BIL PRED SKORAJ OSMIMI DESETLETJI PRVIČ NA TRIGLAVU

JANEZ BROJAN — DEVETDESETLETNIK

DUŠAN POLAJNAR

*Prav tu, prav tu nekje
bi moral najti sled,
spomin iz mladih let,
zapisano ime.*

*Zaman. Le slap šumi:
»Ti iščeš svoj obraz,
kjer puščam komaj jaz
stoletne le sledi?«*

L. Stanek

Janez Brojan se je rodil 16. 7. 1906 v Mojstrani. Njegovo življenje je vseskozi povezano z gorami. Ob praznovanju visokega življenjskega jubileja smo ga povabili na pogovor o njegovem gorniškem delu.

— **Kakšna so bila vaša prva srečanja z gorami?**

»V otroških letih sem hodil po Grančiču za kozami, ki smo jih imeli doma. Veliko sem hodil s kozarjem **Kobarjem**, ki je bil tudi gorski vodnik. Dobro je poznal okoliške gore. Ker mi je pripovedoval o krajevnih imenih in poteh, sem si to zapomnil in dostikrat kasneje mi je to prišlo prav.

Janez Brojan

Ko sem bil starejši, sem že nosil sol ovcam, ki so se pasle na Macesnovcu ali v Peklu. Nekega avgustovskega dne, leta 1919, ko sem bil pri ovcah, sem opazil dva moška, ki sta bila pri Studencu pod Rjavino.